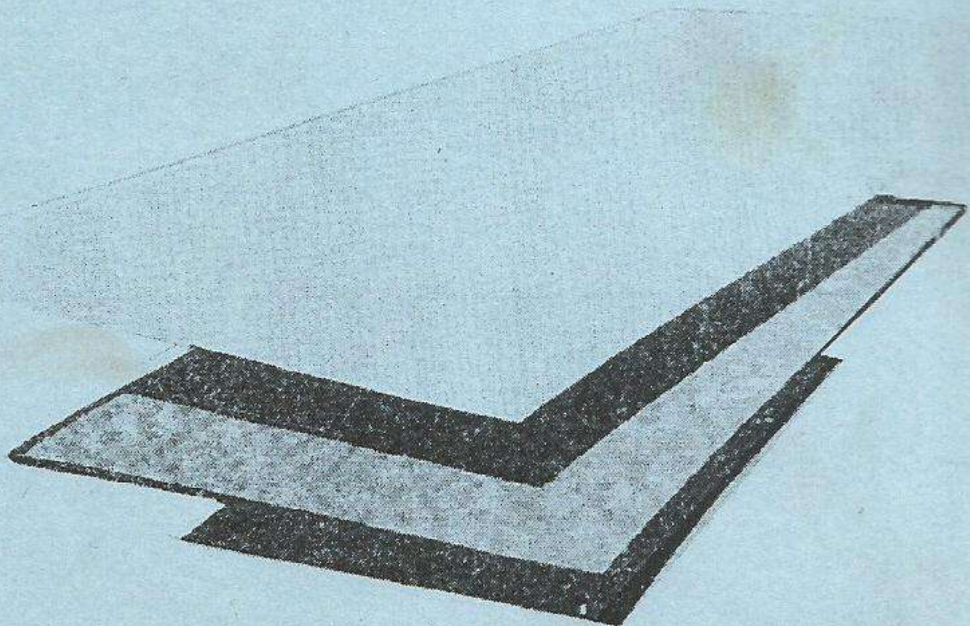
فضولی نین
لیلی ومجنون
دستانیندا کی غزه لر وآچیقلاماسی

عبدالعزیز سمین بیاتلی

شرح غزليات الشاعر

فضولي البغدادي
في ملحمة ليلى ومجنون
باللغة التركمانية

عبدالعزيز سمين بياتلي

وزارة الثقافة والاعلام

دار الشؤون الثقافية العامة

تصميم الغلاف : سلمى موسى

السعر : (٥) دينار

بغداد - ١٩٩٣

طبع في مطابع دار الشؤون الثقافية العامة

دگرلی دوستوم
[illegible] ارمغانیدیر.
عبدالعزیز

کولتور یابینلاری دیزیسی
۱۲۳

کولتور و تانیتما باقانلیغی
تورکمن کولتور مدیرلیگی

وزارة الثقافة والاعلام
دار الشؤون الثقافية العامة
مديرية الثقافة التركمانية
بغداد - ۱۹۹۳

فضولی‌نین
لیلی ومجنون

دستانینده‌کی غزه‌للر وآچیقلاماسی

ئویله سرمستم کی ادراك ایتمه‌زه‌م دنیانه‌دیر
بن کیمیم؟ساقی اولان کیمدیر؟می‌ـوصهبانه‌دیر؟

عبدالعزیز سمین بیاتلي

طباعة ونشر
دار الشؤون الثقافية العامة

تعنون جميع المراسلات
باسم السيد رئيس مجلس الادارة
العنوان :
العراق ـ بغداد ـ اعظمية
ص٠ب٠ ٤٠٣٢ ـ تلكس ٢١٤١٣ ـ هاتف ٤٤٣٦٠٤٤

٣٩٨،٢
ب ٩٢٢ بياتلى ، عبدالعزيز سمين
فضولى‌نين ليلى ومجنون : دستانينده‌كى غزه‌للر واچيقلاماسى/عبدالعزيز سمين بياتلى ـ بغداد : توركمن كولتور مديرليكى ، ١٩٩٣ .
٦٨ص ، ٢١سم ـ (كولتور يايينلارى ديزيسى ، ١٢٣)
١. خلقچى أدبياتى آ. ادريس ب. سه‌رى
م . ر
٩٩٣/٢٣٩

المكتبة الوطنية (الفهرسة أثناء النشر)

رقم الايداع في دار الكتب والوثائق ببغداد ٢٣٩ لسنة ١٩٩٣

ئون سوز

فضولى‌ـنين أثرلرى آراسيندا « ليلى ومجنون »ى باشدا گله‌نلرينده‌ندير،وبلكى ده يازميش اولدوغو أثرلرين شاهيديره چونكو بو أثرده‌كى ئوزه‌لليكلر ، فضولى ـ نين نه ديگر أثرلرينده ، نه ده « ليلى ومجنون » حكايه‌سينى قلمه آلان باشقا شاعر ويازارلارين يازديقلارينده بولونور .

فضولى ، تصوفى دوشونجه‌لرى منهج ايدينه‌رك ليلى ومجنون دستانينى يازميشدير . فضولى يه گوره ليلى ، حسن مطلق ، ومجنون كمال عشقدير ـ ليلى يى أزلى گرچك گيزينه بنزه‌تييور كى بو گيزين پرده‌سى آلتينده أزلى گوزه‌لليك خصوصيتلرى بولونماقدادير . مجنون ايسه خبرسيزليك وسرگردانليق چوللرينده ، كنديني اونوتاراق دولاشان ، ليلى ـ نين صورتينده‌ن باشقا هيچ بير گوزه‌لليگه قانمايان ، وبو يوزده‌ن عقلينين ديزگينى اللرينده‌ن چيقان ، و وارليغينى سيو گيليسينه فدا ايده‌ن گرچك بير عاشقديره باشقا بير ده‌ييمله، مجنون ، إلهى بير عاشق اولاراق ، دنيانين وارليغيندان ، مرتبه ولذتلرينده‌ن ، وبوتون باغلارينداندان كنديني قورتاريب ، الله سيوگيسينه وأزلى ذاتيندا يوق اولماق يولونو طوتموش بير

قولدور • ذاتا فضولی ، لیلی ومجنونون باشینا آلینان ئون سوزونده گله‌ن أوچ رباعینین ایکینجیسینده :

طوتسام طلبی حقیقته راه مجاز
أفسانه بهانه‌سیله عرض ایتسه‌م راز
لیلی سببیله وصفینا ایتسه‌م آغاز
مجنون دیلی ایله ایتسه‌م اظهاری نیاز

و اوچونجوسونده :

لطف ایله شبی اومیدمی روز ایله
إقبالمی توفیقله فیروز ایله
لیلی گیبی لفظمی دل افروز ایله
مجنون گیبی نظمیمی جیگر سوز ایله

یعنی : (حقیقتی بلیرتمه‌ك ایچین مجازه ، وگیزی آچیغا وورماق ایچین أفسانه‌یه باش ووروپوروم • لیلی‌یی سنین جمالنی وصف ایتمه‌ك وسیله‌سی ، و مجنونو کندی ایچیمی آچیقلایان دیل ایدیپوروم) •

و :

(لطفینله اومود گیجه‌می گوندوز و گله‌جگیمی بشاری ایله آیدین ایت • سوزلریمی لیلی گیبی گونول آچان و شعرلریمی مجنونکی گیبی جیگر یاقان ایت) دیمکله ، لیلی ومجنون حکایه‌سینی یازماقدان نه‌لری آماجلادیغنی آچیقلامیشدیر • فضولی ، دیگه‌ر أثرلرینده یاراتیجی

اولدوغو گیبی ، لیلی ومجنونده ده ینی بیر یاراتیجیلیغی میدانا قویموشدور • اودا حکایه‌یی اینجی طانه‌لری گیبی غزه‌للرله سوسلمه‌سیدیر • بو غزه‌للر حکایه‌یه ئوزه‌ل بیر سیما و گورکه‌ملی بیر طاد ویردیگی گیبی ، فضولی ــ نین غزه‌ل صنعتینده أستادلیق واوستونلوگونو پارلاق بیر گونش گیبی گوستریپور •

شاعرین « لیلی ومجنون » ده بو قادار بویوك بشاریلار صاغلاماسینین باشلیجا سببی ، مجنونده طوپلانان بیر چوق نیته‌لیکلر ، و مجنونون گیچیرمیش اولدوغو گونلرله فضولی ــ نین ئوزه‌ل حیاتی آراسیندا بویوك بیر بنزه‌رلیگین بولونماسیدیر • اونون ایچین شاعر بو أثرینده کندینی هیچ ده اونوتمامیش و اویغون گوردوگو یرلرده یرلشدیردیگی یانیقلی غزه‌للریله کندی دویغولارینی ، دوشونجه و گوروشلرینی و پریشان یاشایشینی گوسترمیه چالیشمیشدیر • ایشته بو یوزده‌ندیر کی فضولی ــ نین هم ئوزه‌ل هم ده أدبی کیشیلیگی، دستانین بیرینجی رباعیسینده‌ن صونونجو سطرینه ده‌کین یریر گورولمکده‌دیر •

لیلی ومجنون حکایه‌سی آصلدا (عرب بنی عامر) قبیله‌سینده وقوع بولان بیر عشق ماجراسیدیر • بو حکایه‌یی عربلرده‌ن باشقا عجم و تورك شاعرلری ، ده‌گیشیك بیچیم و یونته‌ملرله قلمه آلمیشلاردی ، بو گونه ده‌کین فضولیده‌ن باشقا اون سکز شاعرین یازمیش اولدوقلاری « لیلی ومجنون » حکایه‌لری آراسیندا فضولی ــ نین « لیلی و

مجنون » ون ئونونـه گیچەبیلن بیر أثرین بولوندوغو هنــوز تثبیت ایدیلمەمیشدیر • قیس العامری ، ویا مجنون بنی عــامر ویا مجنون لیلی آدلاریله آنیــلان «مجنون» ، أســکیدەن بری صوفیلرین ایلگیسینی قازانمیشدیر • مجنون ؛ غایت تمیــز أما گوجلو بیر عشقین آتشینه یانان ، لیلی دەن آیری دوشدوکده ، دنیــا باغلاریندان کندینی قورتــاران ، یالنیز و یالنیز کنــدی عشقیله ، عشق ایچره ، عشق ایچین یاشایان و بو ندەنله إنسانجل دویغولارینی یوکسك وارلیقلار مرتبەسینه واردیران وبو یولدا حیــاتنی فدا ایدەن بیر عاشــقین ان صادق ، مجسم ومحتشــم بیر ئورنــەگی اولدوغــو ایچین ، صــوفیلرین نظــر دقتینــی چکمیشدیر ••• صوفیلــر : اللهه دوغــرو یول آلان ، واللــه عشــــقینده کمالــه واران عاشــقلارا « مجنــون » آدینــی ویرمیشــلردیر •

قالدی کی سوزوموزه صــون ویرمەدەن ئونجــه ، اوچ رباعي ، بیر صحیفەنین اوچده ایکیسینی آلان دیباجه « ئــون ســوز » ، ایکی قصیده ، ایکی مناجات ، ایکی مربع ، یگرمی اوچ پارچا غزەل و (٢٨٤٤) بیت مثنوی دەن اولوشــان « لیلی ومجنون » حکایەسینین دیگر ئوزەللیکلرینه ده إشارت ایدەلیم• اودا فولکلور قونولاری ئوزەللیکلریدیر •

فضولی ــ نین بوتون أثرلــری ، ١٦ نجی عصرده عــراق تاریخنین ئونەملی قایناقلاریندان بیری صاییلدیغی گیبی ، باشدا تورکمنلر اولماق اوزەرە ، عراق خلقینین زنکین بیر فولکلــور

قایناغیدیر • فضولی ، داها چوجوق دەنیلەجك بیر یاشدا ایکن بیر چوق عادت وگلەنکلرمیزی یاشامیش ، داها صــونرالاری اونلاری ، ئونەم ویرەرەك ، ئولومسیزلیگه قاووشدورماق ایچین شعرلرینده یرلشدیرمیشدیر • ئورنەگین :ــ

تورکمن طوپلوموندا بوتون شرق طوپلوملاریندا اولدوغو گیبی ، أرکك چوجوغون ، بابــا آدینی یاشاتماق ، و عائلــەنین شرف و صویونو قورومــاق مسئلەلرینده بویوك بیر ئــونەمی واردیر • ایشته بو یوزدەنــدیر کی أرکك چوجوغو اولمــایان قادینلار ، چــوغو زمان ، إمامــلار ، أولیا وصالح کیمســەلرین مزارلارینا باش وورارق ، نذرلر ایدەرلری :

«چوق نذرلر ایتدی هر مزارا   چوق قیلدی نیاز گردیکارا»

و :

«فزرەندســیز آدمی تلفــدیر   باقی ایدەن آنی خلفــدیر»

طوپلوممــوزدا ارکك چوجــوق اون ، اون ایکی یاشــلارینا گیردیکده « سنّت » ایدیلیر :

« چوق سرعتله دونوب زمانا   اون یاشــینا یتدی اول یگانا
باباسینا مقتضاي عــادت   فرض اولدو کی آنی ایده سنت»•

تورکمن عائلەلری آراســیندا قیزین سیویشمەســی بویوك بیر صــوچ صاییلیردی و قیزین سیویشمەســی عائلــه شــرفینین لکەلنمەسینه ندەن اولوردو :

« ده‌رلر سنی عشقا مبتلا سن   بیگانه‌لر ایلـه آشـنـاسـن
اوغلان عجب اولماز اولسا عاشق
عاشـقلیغ قیـزه نـه‌لایـق
ای نـورـی گـوزوم یامان اولـور عـار
ناموسـمیزی ایتدیرمـه زنهـار »

بیرده وقتیله خلق آراسـیندا کوك سورموش بیر عـادت واردی • اودا ، روح خسته‌سی اولان بیریسنی (إمام عباس)ه و یا خوت باشـقا اولو بیر مقاماگوتورولدوکده ، مرقـدده ، دخالت ایدیب ، ایچـده‌ن یالواریشـلا شـفاسینی بولارمیش• فضولی بونـودا مجنونو شـفا بولمـاق (مکه)یه گوتورمـك اولاینداگوسترمیشدیر :

«اول بیر خیر ایشه قیلوب جهد   مجنونه مرتب ایتدی بیر مهـد
آلدی آنی عـزمی راه قیلدی   عزمی حرمـی إلـه قیلـدی
أولا کی قبـول اولا نیـازین   حق شفقتی اولا چارا سازین
بو یرده قبول اولور دعـالر   بو بقعه ده بخش اولور خطالر»

بویوك فضولی یینه « لیلی ومجنون » حکایه‌سینده تورکمن آتاسوزلرینه گنیش یر آییرمیشـدیر • مثلا ، « أولاد قویـان آد قویار » آتاسوزونو :

جان جوهرینه بدلدیر أولاد   أولاد قویان قویار همین آد
و « اللهـین یازیسی بوزولماز » سوزونو :
تقدیر چو بویله‌دیر نه تدبیر   تقدیری ایده‌رمی کیمسه تغییر

و « باش ویرسه سر ویرمز » سوزونو :
« اولمام اولور اولماز ایله سـاز
باشیم کسیلرسه سویله‌مم راز » — بیتلرینده قوللانمیشدیر•
فضولی ، آتاسوزلرینه علاوه‌أولاراق ، بورادا بیر چوق خلـق ده‌ییم و تعبیرلرینی ده قوللانمیشدیر • أورنه‌گین : یونگوللوك بگه‌نیلمز بیر أخلاقدیر ، بونو شاعرمیز ، شوشکلده بلیرتییور :

« نازك بده‌ن ایله برکـی گولسن
أما نه ده‌ییم کی بن یونگولسن »

و بیریسینین اویناق اولـدغونو افـاده ایده‌ن (قاشـی گوزو سله‌شیری) ده‌ییمینی ده شـو بیتده تثبیت ایتمیشدیر :

کیفیتی حـال قیلمغـه فاشـ
گلمیشدی تکلّمه گوز و قاش

آیریجا بیر مسئله‌یی یالنیز بیر کیشیده‌ن دویوب ، باشقالاریندان ایشیدیلمه‌دیگنی افاده ایـده‌ن (بونو هه سنه‌ن ایشـیدیره‌م) ده‌ییمینی :

« عشـقین قیلمازدی کیمسه یادین
هه سنده‌ن ایشیتدیم ایمدی آدین » دییه کتابا آلمیشدیر •
و ایکی کیشینین إشارتلا وگیزلیجه آنلاشمالارینا خلق ده‌ییمینده « قاشـ گوزده‌ن سـله‌شیللر » ده‌رلـر • فضـولی بو ده‌ییمی « ایله‌ردی گوزویله (بو) خطابی

قاشییله ویریردی (او) جوابی » بیتینه آلمیشدیر •

آیریجـا ، دیشــدان وایچدەن اضطراب وکدره طوتولمـاق ، وبیریسینین بیر (عزیزی) ئولەرەك یاسا باتماسی ، قادین طوپلومو آراسـیندا بیر تورلو « بد دعا » دیر • بیریسینه بد دعا ایدەرەك « یاسا باتاسان » دەرلر • فضولی بونودا اونوتمیاراق شـویله دیمیشـدیر •

« اودلارا دونوشدو یاسا باتدی
اول غنچه دهانا دیل اوزاتدی »

فضولی ، گولر یوزلو ، خوش صحبتلی و اوتانماز معنـالرینی إفاده ایدەن (اوزو آچیق) دەییمینی :

« لاله گیبی سنده لطف چوقدور
أما نه دەییم یوزون آچوقدور »

و بیریسینی خلق ایچینده رسوا ایتمەك آنلامینداکی (سیاسـت ایتمەك) دەییمینی :

« نیلرسین اگەر آتان ایشیتسه
قهر ایله سنا سیاست ایتسـه »

مثنویلرینـده اوسـطاجا ایشـلەمیشـدیر[1] • ذاتا « لیلـی ومجنـون » ــ و بو گوروشـله اوقویانلار ، داهادا ئونەمـلی یونلرینه واقـف اولورلار •

سوزون قیصاسی ، فضـولی حضرتلری ، لیلی ومجنـون حکایەسینی بیر طوپلومون حکایەسی ، گلەنك وگورەنکلرینی، محنت و چیلەلرینی قاپصایان بیر دیوانا دونوشدوردوگو گیبی ، اونو گرچك بیر تصوف آنلاییشی و هواسی ایچینده ایشلییەرەك، ایچ و دیش دنیاسینین صادق بیر آیناسی ایتمیشدیر •

ذاتا فضولی ــ نین لیلی ومجنونو تك باشینا بو ذاتـین اگەر دیـل اگەر صنعـت و اگەر داللـی بوداقلـی بیلگیسی سایەسینده شاعرلر سلطانی اولدوغـونا هیچده قوشـقو قبول ایدەمز بیر دلیل اولاراق قالاجاقدیر •

---

(١) ــ باق : بیرلیك سـەسی صـایی ٢١ـ٢٢ ییل ١٩٧٩ .

غـزەللر

لیـلی ومجنون

-١-

مجنون :

(١) فلك آییردی بنی جور ایله جانانیمدان
حذر قیلمزمی عجب ناله‌و أفغانیمدان

(٢) اودا یاندیرسام بیر شعله ایله نه فلگی
نه بیته‌ر آتشی آه ، دلی سوزانیمدان

(٣) غمی پنهان بنی ئولدوردی ، بو هم بیر غم کیم
گول رخیم اولمادی آگاه ، غمی پنهانیمدان

(٤) آه ایتدی هم نفسیم آه کی اول هم آخر
چیقدی إکراه قیلوب کلبه‌ئی أحزانیمدان

(٥) بن نه حاجت کی قیلام داغی نهانیم شرحین
عاقبت ظاهر اولور چاکی گریبانیمدان

(٦) حق بیلور یار دگیل جان‌و دلیمدن غائب
نولا گر غائب ایسه دیده‌ئی گریانیمدان

(٧) جان اگر چیقسا تنمیده‌ن أثری مهری ایله
أثری مهرینی صانسان کی چیقار جانیمدان

(۸) لطف ایدوبسن مگر ای باد بو گوندەن بویله
ویرەسن بیر خبر اول سروی خرامانیمدان
(۹) ای فضولی غمـی هجرانلا پریشاندیر حال
کیمسه آگاه دگیل حالـی پریشانیمدان

سوزجوکلر :

جانان : سیوگیلی • حذر : صاقینماق • نه : دوقوز • جور : ظلم • دلـی سوزان : یانیقلی گونول • پنهان : صاقلی • کلبه : کوچوك اودا • کلبەئی أحـزان : کدرلی اودا • شرح اچیقلاما • چاكـی گریبان : ییرتـیق یاقا • دیدەئی گـریان آغلایان گوز • مهر: محبت • باد : روز گار • خرامان : صالیناراق یورویەن • اگاه : خبردار ، اویانیق • سروـخرامان : یـورو سروی (اوزون بویدان کنایەدیر) • رخ : یاناق •

آچیقلاما :

(۱) فلك ، ظلم ایدەرەك بنی سیوگیلیمدەن اوزاق دوشوردو
عجبا چکدیگیم بو آه وفریاددان قورقمویورمو ؟
(۲) آتشیمین بیر تك شـعلەسی ایلـه دوقوز فلگی یاقیـ
یاندیریرسـام ، ینـه ده بـو یانیقـلی گونلومون آتش
آزالمیاجاقدیر •
(۳) طوپلومدان گیزلی طوتدوغوم غم بنی چوکدورموشدور
أما بنی ئولوم دوشه‌گینه سـرەن أصل غم ایسه ، گـول

یاناقلی سـیوگیلیمین گیزلـی طوتدوغوم بـو غمـدەن
خبرسیزلیگیدیر •
(٤) تَنَفّس یولداشیم دخی بنیم گیبی بـیر آه چکدی ، أمـا
آتشیمه دایانامایوب ، مجبـور اولاراق هواسی کـدرلی
اودامدان چیقیب گیتدی •
(٥) گیزلی طوتدوغوم داغی ، آچیغا وورمایا گرەك یـوق •
ناصل اولورسا بیر گون ییرتیق یاقامدان آچیغا چیقاجاقدیر•
(٦) سیوگیلیم ، آغلایان گوزلریمدەن اوزاق ایسەدە ، اللـه
بیلیر کی او بنیم جان و گونلومدەدیر •
(۷) سیوگیلیمین سیوداسی یوزونـدەن ، روحوم تنیمـدەن
چیقسا بیله سیوداسینین روحومدەن چیقاجاغینی صانماینیز•
(۸) ای روزگار گل بیر لطف ایت دە ، او صالیناراق یورویەن
سیوگیلیمین خبرینی بوگوندەن بویله ، سن گتیر بنا •
(۹) ای فضولی : آیریلیق دردیله حـالیم پك پریشـاندیر •
بو پریشان حالیمدان خبری اولانیم دا یوقدور •

-۲-

مجنون :

(۱) ای خــوش او گونلر کی بن همراز ایدیم جانان ایلـه
نعمتـی وصلین گوروب نازیـن چکه‌ردیم جـان ایله

(۲) گوره‌میشدی گولشنـی عیشیم خزانـی تفرقـه
اولمامیشـدی تـیره أیـامیم شبـی هجـران ایلـه

(۳) مـاه وشـیمده‌ن دوسـتلر دوران جـدا ایسـتر بنی
دوشـمانیمدیر هیچ بیلمـه‌م نه‌تمیشـیم دوران ایلـه

(٤) یتسـه گـر عاشـقلارین أفلاکـا أفغـانی نه‌سـود
یتمه‌ك اولمـاز مـاه وشـلر وصلینـا أفغـان ایلـه

(٥) باش ویروب صاقـلاردیم ایلده‌ن داغـی هجرانین اگـر
ایتمه‌ك اولسـایدی مـدارا دیـده‌ئی گریـان ایلـه

(٦) ذوقده‌ن دیباجه(۱) باغـلاندی کتابـی عمرومـه
قویمـادی دوران گیچـه أوقـاتیم اول عنـوان ایلـه

(۷) ای فضـولی : أختری بختیـم مسـاعد اولمـادی
کیـم اولام بیر ده‌م مقـارن اول مامـی تابـان ایلـه

---

(۱) بیزجه بو دیباجه (ئون سوز) ، مجنونون سیو گیلیسـی « لیلی » دیر کی داها چوجوق دنیاجاڭ بیر چاغنده مجنونون حیاتینا گیرمیش و حیاتینین ئون سوزو اولموشدور .

سوزجوکلر :ـ

همزار : صیقی دوست . گولشن : گول باغچه‌سی . خزان : صون بهار . تفرقه : داغینماق . ماه وش : آي یوزلو . جـدا : آیری . نه سود : نه فایـدا . داغ : آتشـی ایله داغـلاماق . هجران : آیریلیق .

آچیقلاما :

(۱) نه گوزه‌لدی او گونلر کی سیو گیلیم ایله یاقیندان سرداش ایدیم ـــ اونون ، قاووشما نعمتی ایچینده ، نازینی جـان و گونولده‌ن چکه‌ردیم .

(۲) او گونلـرده ، حیـات باغچـه‌م داهـا آیریلیق خزانینا اوغرامامیشدی ، گونلریم ده آیریلیق گیجه‌سینین قرانلیغینا طوتولمامشدی .

(۳) ای أحبابلر : بنی آي یوزلو یاریمدان آییرماق ایسـتیه‌ن زمـان ، بنا دوشمـان کسیلمیشـدیر . أونا نه‌لر یاپمیش اولدوغومو بیلمییوروم .

(٤) عاشقلارین فریادلاری گـوگلره بیله چیقارسـا ، یینـه فایده‌سیزدیر . چونکو آه و فریـاد ایتمکله آي یوزلـو گوزه‌للره قاووشماق اولماز .

(٥) اگر گوزلریمله آنلاشوب گوز یاشلاریمی گیزلی طوتماق ممکن اولسایدی ، آیریلیق آتشینی ایلده‌ن صاقلی طوتماق ایچین باشیمی ویردیم (عشق گیزیمی ویره‌مزدیم) .

(٦) عمرومون کتابینا ذوق و صفادان بیر ئون سوز یازیلدی •
نه یازیق کی زمان اول ئون سوزون دوغرولتوسوندا ،
عمر گچیرمیه یول ویرمه‌دی •

(٧) ای فضولی : طالعیمین ییلدزی بنا یار اولمادی تاکی او
آی یوزلو گوزه‌له بیر آن اولسون قاووشاییم •

- ٣ -

مجنون :

(١) فضایی عشقی چون گوردوم صلاحی عقلده‌ن دورم
بنی رسوای گوروب عیب ایتمه ای ناصح کی معذورم
(٢) اگر چاکی گریبان ایله‌سم منع ایله‌من چون ین
متاعی ننگده‌ن عاری ، لباسی عاردان عورم
(٣) بن و صحرایی وحشت ، منزل ایتمه‌م عافیت کنجین
أسیری دامی ظلمت اولمازام ، چون طالبی نورم
(٤) تمرد عقل فرمانیندان ایتسه‌م دوستلر بالله
بنی رایسلا صانمان ، عشق سلطانینا مامورم
(٥) بلایی عشقو دردی دوست ترکین قیلمه‌زم زاهد
نه مشتاق بهشتم سن گیبی ، نه طالبی حورم
(٦) خیالی چینو زلفو طاقی أبروسیله ذوقیم گور
صانارسین حشمتیله کسره‌یم ، قدر ایله فغفورم
(٧) غرض بیر آد ایمیش عالمده بن هم ایلریم بیر آد
بحمد الله فضولی رندو رسوالیقدا مشهورم

سوزجوکلر :

فضا : صونسوز بوشلوق • دور : اوزاق • ننك : ناموس•
عاری : چیپلاق • عور : مهماتسیز • کنج : کوشه • دام :

دوزاق • تمرّد : عـاصی اولماق • فرمـان : أمـر ، بویروق •
بهشت : جنت • چین : قیرما • طـاق : کنبد • أبـرو : قاش •
کسری : عجم شاهی • فغفور : چین قرالی • غرض : آمـاج •
رنـد : آلدیرمازی ، لا أبالی •

آچیقلاما :ـ

(١) عشقین صونسوز بوشاوغونو گورونجه ، عقلدەن اوزاق دوشدوم • ای ئوگوت ویـرەن : آرتیـق بنی رسـوای گوردوگونده عیب ایتمه و بیل کی بن معذوروم •

(٢) اگر یاقامی ییرتارسـام بنی منع ایتمەیینیز • أساسا بنیـم ناموس ایله عار کوملەگیم یوقدور •

(٣) بوم بوش چوللر مسکنیمدیر بنیم • دینلنمه کوشەسـینی قونوت یاپامـام • بن ایشـیق و آیدینلیـق ایستیەنیم ، قرانلیقلار دوزاغینا أسیر (طوتساق) اولامام •

(٥) اي زاهـد : بن نه عشـق بلاسینی ، نه ده سیوگیلیـنین دردینی ترك ایدەریم • بن سـنین گیبی جنته مشـتاق وحورولره طالب دگیلیم ••

(٦) قیرما زلفی ایله قویسلی قاشلارینین خیالیندان ئویلـه بیر ذوق ایچیندەیم کی بو حالیمی گورسەن ، بنی یاحشـمتلی ایران شاهی ویاخوت دا قدرتلی چین پادشاهی صانارسین•

(٧) بو دنیادا آماج بیر آد بیراقماق ایسه ، شکر اولسـون کی بنده فضولی گیبی دیوانەلیکده بیر صان قازانمیشیم ••

بیر ئوکوت ویرەن أستاد دیلیندەن :

(١) جان ویرمه غمـی عشقه کی عشق آفتـی جاندیر
عشـق آفتـی جان اولدوغو مشهورـی جهاندیر
(٢) سـود ایستەمه سیودایی غمـی عشـقدەن هرگیز
کیم حاصلـی سـیودایی غمـی عشق زیانـدیر
(٣) هر أبرویی خم قتلینه بیر خنچرـی خـونریز
هر زلفـی سـیاه قصدینا بیر آفعـی بیلانـدیر
(٤) یخشـی گورونور صـورتی مـاه وشـلرین أمـا
یخشی نظـر ایتدیکـده آنجـامی یماندیر
(٥) عشق ایچره عذاب اولدوغـنو آندان بیلـوروم کی
هر کیمسـه کی عاشقدیر ایشـی آهـو آفغـاندیر
(٦) یـاد ایتمـه قارا گوزلولرین مردمـی چشـمین
مردم دییوب آلدانـسا کیم ایچدیکاری قانـدیر
(٧) گر دیەرسـه فضولی کـی گوزەللرده وفـا وار
آلدانـسا کی شـاعر سـوزی آلبتده[1] یالانـدیر

سـوزجوکلر :

آفت : مصیبت • جهان : دنیـا • سود : فائده • زیان : ضرر • خونریز : قان دوکن • أفعی : اژدرها • یخشی : گوزەل ، ایی • مـاه وشلر (مهوشلر) : آي یوزلولر • آنجام : عاقبت •

مردم : گوز ببه‌گی ، إنسان • چشم : گوز •

آچیقلاما :ـ

(١) جانینی عشق دردینه مبتلا ایتمه ، عشق جانا مصیبتدیر •
عشقین جانا مصیبت اولدوغو دنیاجا مشهوردیر •

(٢) عشقه طوتولماقدان بیر خیر بکلەمه ، عشق دردینین حاصلی
ضرردەن باشقا بیر شي دگیلدیر •

(٣) قاشلارین هر بیر طانه‌سی ، سنی ئولدورمك ایچین دوران
بیر مقوس خنجردیر و هر بیر سیاه پرچم ده سنی قصد
ایدەن زهیرنی بیر بیلاندیر•

(٤) آي یوزلو گوزەللرین چهرەلری ، گوزده گوزەل
گورولور ، أما اونا باغلانمانین صونو محقق بیر فلاکتدیر•

(٥) عشق دنیاسینین بیر عذاب دنیاسی اولدوغونو ، آندان
بیلییوروم کی بوتون عاشقلارین ایشی آه ایله أفغاندیر •

(٦) سیاه گوزلولرین گوز ببه‌کلرینی آنما ـ یادا صالما ،
صاقین • صاحبلرینه ده إنسان دیبەرەك آلدانما ، چونكو
اونلارین دائما ایچدیکلری قاندیر •• (عاشقلارین
قانیدیر) •

(٧) فضولی «گوزەللرده وفا وار» دەرسه ، آلدانماینیز• اونون
دیدیکلری بیر شاعر سوزودور کی اودا یالاندیر •••

---

(١) قرآن کریمده : « والشعراء یتبعهم الغاوون ، الم تر انهم في کل واد یهیمون وانهم یقولون ما لا یفعلون » آیتینه تلمیحدر • (الشعراء/٢٢٤)

— ٥ —

مجنون :

(١) عشق دردی ای معالج قابلی درمان دگیل
جوهریندەن ایلمەك جسمی جدا آسان دگیل

(٢) دەور جوریندەن شکایت ایدەنه عاشق دیمەن
عشق مستی واقفی کیفیتی دوران دگیل

(٣) شهردەن صحرایا بیر فرق اولدوغون هرکیم بیلور
بیلمیش اول کیم عشق صحراسیندا سرگردان دگیل

(٤) جانی جانان إتحادی فارغ ایلر جسمدەن
جسمدەن آگاه اولان جان واصلی جانان دگیل

(٥) دەر ایمیش دوشمن کی همدەمدیر فضولی یار ایله
هر سوزی بهتان ایسه ، حقا بوسوز بهتان دگیل

سوزجوكلر:

جدا : آییرماق • آسان : قولاي • دەور : زمان •
جور : ظلم ، إشکنجه • واقف : طانیق ، خبردار •
کیفیت : ناصل اولدوغو • سرگردان : باشی دونموش •
جان : روح • جانان : سیوگیلی • آگاه : اویانیق •
همدەم : أرقداش •

آچیقلامـــا :

(۱) سن ، ای عشق دردینه درمان ایتمه‌ك ایستیه‌ن : بو دردین درمانی یوقدور • عشق ؛ جسمین جوهریدیر • جسمی ده جوهریند‌ه‌ن آییرماق قولاي دگیلدیر •

(۲) زمانین ظلموند‌ه‌ن شکایت ایده‌نه « عاشق » دیمه‌ینیز • عشق شرابینی ایچیب مست اولان کیشی ، زمان آقیمیندان خبردار دگیل •

(۳) شهر ایله چول آراسیندا بیر فرق اولدوغـونو دویوب ، إدراك ایده‌ن کیشی ، محققدیر کی عشق بولوندا باشـــی دونموش (کندینی قیب ایتمیش) دگیل •

(٤) سیوگیلی ایله بیرلشمه‌ك روحو تنـــد‌ه‌ن خبرسیز یاپار • تنـــد‌ه‌ن خبری اولان بیر روح سیوگیلی‌یه قاووشـــموش دگیـــل •

(٥) دوشمان : « فضولی سیوگیلیسی ایله دائما برابردیـــر » ده‌رمیش ، اونون هر سوزو بهتان ایسه ، الحق بو سوزو بهتان دگیل •

-٦-

مجنون :

(۱) یا رب : بلایی عشـــق ایله قیل آشـــنا بنی
بیر ده‌م بلایی عشـــقد‌ه‌ن ایتمه جـــدا بنی

(۲) آز ایلمـــه عنایتینی أهـــل درد ده‌ن
یعنی کی چوق بلالـــره قیل مبتـــلا بنی

(۳) اولدیتچـــا بن گوتورمـــه بـــلاد‌ه‌ن إرادتیم
بن ایســـتریم بلایی ، جو ایســـتر بلا بنی

(٤) تسکینیمی بلایی محبتـــده قیلما سوست
تا دوســـت طعن ایـــدوب دیمیـــه بی وفـــا بنی

(٥) گیتدیکچه حسنین ایلـــه زیاده نیگاریمین
گلدیکجه دردینـــه بته‌ر ایت مبتلا بنی

(٦) ئویلـــه ضعیف قیل تنیمـــی فرقتیند‌ه‌ن کیـــم
وصلینا ممکن اولا یتورمك صبا بنی

(۷) نخوت قیاوب نصیبـــی فضولی گیبی بنـــا
یـــا رب مقیـــد ایلـــه مطلق بنـــا بنی

سوزجوکلر :ـــ

آشنا : دوست ، ده‌م : آن ، چو : ته‌کیم • سوســـت : صولموش • نیگار : صورت ، سیوگیلی •

آچيقلاما :ـ

(١) إلهى : بنى عشق بلاسينه چوق ياقلاشديرِ • بنى بو بلادەن
هيچ ده آييرما •

(٢) لطف و عنايتينى دردليلردەن أسيرگمه ، يعنى بن دردلى
داها چوق بلالره مبتلا قيل •

(٣) وار اولدوقچام ، إرادەمى بـلادەن (عشـق بلاسيندەن
اوزاقلاشديرما ، چونكو بن بلايى و بلا ده بنى ايستر •

(٤) محبت بلاسينده صبر و تحملى صولديرما تاكى دوسـتل
بنا « وفاسيز » ديەرەك طعن ايلمەسينلر •

(٥) گيتديكچـه سيوگيليمين گوزەلليكـنى آرتير ، وگين
گيده بنى ده اونون دردينه داها چوق مبتلا ايت •

(٦) آيريليق گونلرينده جسميمى او قادار اينجەلت كى صب
يلى بنى آليب سيوگيليمه گوتوره بيلسين •

(٧) إلهى : فضولىـنين نصيبى گيبى ، بنا دا نخوت قيلـو
لطف ايت • بنى بنا باغلى ايلمـه • (بنى مادى وارليغيمـ
أسير ايتمه اللهم) •

— ٧ —

ليلى :

(١) عشـــق دامنـا گرفتـار اولالـى زار اولوبـم
نه بلادير كى آنا بويله گرفتار اولوبم

(٢) دل ييمكدەن كسـيلوب ، تن حركتدەن واه كيم
كنج غمخـانەيه بير صورتـى ديـوار اولوبـم

(٣) قدرتيـم يوق كى قيلام كيمسەيه شـرح غمـى دل
ئويلـه كيم عارضەئى هجريلـه بيمار اولوبم

(٤) حـذريم طعنـەدەن اول غايته يتميشدير كيم
يـاره أغيار اولـوب أغيـاره يار اولوبم

(٥) ديمەزەم دخى سنا عاشـقيم اى گول زيـرا
سـنا عاشـقليغيم إظهـار ايدەلى خـوار اولـوبم

(٦) عقلـو صبرـو دلـو تن گيتـدى بحمدالله كيم
سفرـى ساحلـى دريايه سـبكبار اولوبـم

(٧) يوق فضـولى خبريـم مطلـق ئوزومدەن بس كيم
والهـى نقشـى خيالـى رخـى دلدار اولوبم

سوزجوكلر :ـ

دام : طوزاق • گرفتار : طوتولـوش • زار : ايچين ايچين آغلايان • كنج : بوجاق • غمخانه (غمـخانه) : كدر ئيـوى •

عارضه : آنسیزین باش گوستره‌ن اولای • بیمار : خسته • خوار : آلچاق • دریا : دنیز • ساحل : قیی • سبکبار : یوکو یونکول • رخ : یاناق • واله : عشقده‌ن عقلی گیدیب سرسم اولان •

آچیقلاما :

(١) عشق طوزاغینا دوشه‌لی ، گوزلری آغلار اولموشوم • بو نیجه بیر بلادیر کی آنا مبتلا اولموشوم •

(٢) ئویله‌سینه گوجسوزوم کی اعضالاریمین توموحرکته‌ن دوشموشدور ، غم قلوبالارینین مهجور بیر بو جاغیندا آصیلی دوران‌بیرنطقه‌سیز و حرکتسیز رسمده‌ن باشقا بیر شي دگیلیم •

(٣) آنسیزین (خبرسیزجه) میدانه گله‌ن آیریلیق دردیله او قادار خسته‌ییم کی گونلومده‌کی دردلری آچیقلامایا قدرتیم یوقدور •

(٤) ایل دیلینده‌ن او قادار حذرلییم کی کندیمی أغیار یار گوستره‌رك ، یارا أغیار کسیلیشیم •

(٥) ای گول : بو گونده‌ن بویله « سنا عاشقیم » سویلمیه‌جکیم • سنا عاشقلیغیمی آشکار ایدیب ایده‌لی ، ذلیل اولموشوم •

(٦) شکر اولسون تانریا ، عقل ، صبر ، گونول و تن هپ بنی بیراقیب گیتدی •• آرتیق دریا قییلارینه سفریمده

یوکو یونگول اولموشوم • (بنی حیاتا باغلایان آنا اعضالاریم چالیشماقدان دوشدو ، روح عالمینه دوغرو یولچولوغومدا بنی ماده عالمینه باغلایانیم قالمادی) •

(٧) فضولی : بن بیرده‌نبیره ئوزومده‌ن خبرسیزیم • یالنیز اونو بیلیریم کی سیوگیلیمین یاناغینین خیالی ایله ، باشی دونموش بیر سرسم اولموشوم •

— ٨ —

مجنون :

(١) وفا هر کیمسەدەن ایستەدیم اوندان جفا گوردوم
کیمی کیم بی‌وفا دنیادا گوردوم بی‌وفا گوردوم

(٢) کیمه کیم دردیمی إظهار قیلوب ایستەیوب درمان
ئوزومدەن هم بتەر بیر دردە آنی مبتلا گوردوم

(٣) مکدّر خاطر یمدان قیلمەدی بیر کیمسه غم دفعین
صفادان دەم اوران همدەملری أهلی ریا گوردوم

(٤) اگر صو دامنین طوتدوم روان دوندەردی یوز بندەن
و گر گوزگودەن اومدوم صدق ، عکسی مدّعا گوردوم

(٥) آیاق باصدیم دری أومیذه سر گردانلیق أل ویردی
هونر سررشتەسین طوتدوم ألیمده أژدها گوردوم

(٦) بنا گوستردی گردون تیره بختیم کوکبین یوز کز
من بدبخت آنا هر گاه کیم باقدیم قارا گوردوم

(٧) فضولی : عیب قیلما یوز چویرسم أهل عالمدەن
ندەن‌کیم کیمه یوز طوتدوم آندان یوز بلا گوردوم

سوزجوکلر :ـ

بی‌وفا : وفاسیز : إظهار : آچیقلاماق • سر گردانلیق : سرسملیك • سررشته : ایپ اوجو • گردون : فلك • همدم: دوست ، أرقداش •

آچیقلاما :

(١) کیمدەن وفا اومدوم ، اوندان جفا گوردوم • بو وفاسیز دنیادا کیمی گوردومسه ، وفاسیز گوردوم •

(٢) هر کیمه درمان دیله‌گییله دردیمی آچدیم ، ئوزومدەن بتەر بیر دردە مبتلا اولدوغونو گوردوم •

(٣) بو محزون گونلومون دردلرینی آزالتاجاق کیمسەیی بولامادیم • دوستلوقدان سوز ایدەنلری هپ ریاجی گوردوم •

(٤) آقار صویون أتەگینی طوتدوغومدا ، بندەن یوز دوندەردی • گوزگودەن گرچگی گوسترمەسینی ایستەدیگیمده اونودا صادق گورمەدیم •

(٥) اومود قاپوسینا آیاق باصار باصماز ، سرسم اولدوم • معرفت ایپنین اوجونو طوتار طوتماز ، ألیمده بیر أژدها گوردوم •

(٦) قارا طالعیمین یلدیزینی یوز کز گوستردی بنا فلك • هر باقدیغیمدا او یلدیزی قاپ قارا گوردوم •

(٧) فضولی : توم عالمدەن یوز دوندەریرسم ، قینااما بنی ، چونکو بن هر کیمه یوزلشدیمسه ، اوندان یوز بلا گوردوم •••

- ۹ -

لیلی :

(۱) یار رحم ایتدی مگر ناله‌و أفغانمیزا
کی قدم باصدی بوگون کلبه‌ئی أحزانمیزا

(۲) أشك بارانی مگر قیلدی أثر ناگاه
دوکدی بیر شاخی گولی تازه گولستانمیزا

(۳) بیزه آهی آتشینین یاندیغی آندان بیلینور
کی چراغ ایله‌دی روشن شبی هجرانمیزا

(٤) بو وصالا اویقو أحوالی دیمك ممكن ایدی
اگر اولسایدی اویقو دیده‌ئی گریانیمیزا

(٥) بیر خیال اولا مگر گوردیگیمیز یوقسا نیگار
مطلقا خاطره گلمز کی گله یانیمیزا

(٦) یار مهمانیمیز اولدی گلین ای جان‌و دل
قیلالیم صرف نه‌میز وار مهمانیمیزا

(۷) دلبرین جانا ایمیش قصدی فضولی گل کیم
جان ویروب دلبره ، منّت قویالیم جانیمیزا

سوزجوکلر :ـ

ناله و أفغان : اینلمه‌ك ایله آغلاماق • قدم : آیاق • کلبه : کوچوك اودا • أحزان : کدرلر • أشك : گوز یاشی • باران : یاغمور • ناگاه : آنسیزین • شاخ : دال • تازه : ینی • هجران : آتشلی آیریلیق • وصال : بولوشما • دیده : گوز • گریان :

آغلایان • نیگار : سیوگیلی • مهمان : قونوق • دلبر : گونول آلیجی گوزه‌ل •

آچیقلاما :

(۱) آنلاشیلان سیوگیلی یار ، آه و أفغانمیزه آجیمیش اولاجاق کی بیر آزچیق کدرلی قلوبه‌میزه آیاق باصدی بوگون •

(۲) دیمك اولویور کی گوز یاشلاریندان میدانه گله‌ن یاغمورلر کندی ایشینی گوره بیلمیشدیر • اونون ایچین بیر ینی آچان گولون داللاری آنسیزین گورولدو بیزیم باغچه‌ده •

(۳) آیریلیق دردینده‌ن ایچیمزده یانان آتشین آله‌ولی اولوشو، قرانلیق گیجه‌لرمیزده چراغ ایشی گوردوگونده‌ن بللیدیر •

(٤) اگر گوزلرمیزه اویقو گیرمیش اولسایدی ، بو بولوشمایا « دوشدور » دیمك ممكن اولوردو •

(٥) بو گوردوگوموز بلکی ده بیر خیالدیر • یوقسا سیوگیلینین بیزه باش وورماسی خاطره گله‌ن ایشلرده‌ن دگیلدیر •

(٦) هایدی گلین ای جان ایله گونول ، سیوگیلی قونوغوموزدور بو گیجه • هایدی هپ وارمیزی بو قونوغا خارجایالیم •

(۷) یارین بو گلیشینده‌ن آصل مقصد جانه قیماق ایمیش مگر • او حالدا جانمیزی کندیلیگمیزده‌ن تسلیم ایده‌لیم ده ، اونو منت یوکو آلتینا قویالیم •

— ۱۰ —

مجنون :

(۱) کفری زلفین صالالی رخنه‌لر ایمانمیزا
کافر آغلار بو بیزیم حالی پریشانمیزا

(۲) سنی گورمك متعذر گورونور بویله کی أشك
سنا باقدیقدا دولار دیده‌ئی گریانمیزا

(۳) جوری چوق ایلمه کیم اولمایا ناگاه توکنه
آز ایدوب جورو جفالار قیلوبن جانمیزا

(٤) أکسیك اولماز غممیز بونجه کی بیزده‌ن غم آلوب
هر گله‌ن غملو گیده‌ر شاد گلوبن یانمیزا

(٥) غم أیام ، فضولی ، بیزه بیداد ایتدی کیم
گلمیشوز عجزله داد ایتمکه سلطانمیزا

سوزجوکلر :—

کفری زلفین : پرچه‌مینین سیاهلیغی ویا بوکوملری • رخنه : دلوك • دیده : گوز • أشك : گوز یاشی • گریان : آغلایان • جور : ظلم • ناگاه : آنسیزین • أیام : گونلر • بیداد : عدالتسیزلیك • داد : عدالت •

آچیقلاما :

(۱) سنین پرچه‌مینین سیاهلیغی (ویا بوکوملری) ، ایمانمیزا گدیکلر دوشوردوغو آندان بری ، حالمیز پك پریشان اولدو • شویله کی بیزیم بو پریشان حالمیزا کافرلر بیله یانوب آغلادیلار •

(۲) سنا هر باقدیقدا آغلایان گوزلریمی گوز یاشی دالغالاری قاپاتیر • اونون ایچین سنی گورمکده گوجلوك چکییوروم •

(۳) چابوق توکنمه‌سین دییه آز ایت ظلمونو ، تاکی بیزلره یاپدیغین ظلمون سوروب دوام ایتسین •

(٤) گونلو شاد اولانلار ، بیزه باش ووردوقدا ، غم ایله یوکله‌نیپ گیده‌رلر • بینه ده بیزده‌کی غملر آزالماز •

(٥) ای فضولی : گونلوك دردلرین یوزونده‌ن بیر چوق حقسیزلیگه اوغرادیق ، دولایسیله بیقیلا دوشه ، عدالت ایچین یوز طوتدوق سلطانمیزا (گونلوموزون سلطانی سیوگیلیمیزه) •

- ١١ -

ليلى :

(١) خـلاف رأيملـه اى فلك مـدار ايتدين
بنى گول ايستريكن مبتلايى خار ايتدين

(٢) مرورعمـرده بير دونمـه‌دين مراديملا
دونه دونه بنا ظلم ايتمه‌گى شعار ايتدين

(٣) إهانتيمده نه‌ديـر بيلمه‌زيم مـرادين كيم
عزيز عالم ايكن ، خوارو خاكسار ايتدين

(٤) اوميد وار ايديم اول كى پر نشاط گورم
بنايى محنتيمى شـيمدى إستوار ايتدين

(٥) جفا أليله قيلـوب چاك پرده‌ئى صـبرم
نهان اولان غميمى خلقـا آشكار ايتدين

(٦) وفادا ويرمگه جان ، ويرمه‌دين بنا مهلت
بنى بو وعده وفاسـيندا شرمسار ايتدين

(٧) مگر بيلينـدى فضولى سـنا فلك حـالى
كى وارينى بو جهانين يوق إعتبار ايتدين

سوزجوكلر ::

خلاف : ترس • رأى : گوروش • مداد : دونمه‌ك • خار : ديكه‌ن • خوار : ذليل • خاكسار : دوشكون • نشاط : نشئه

پُر : دولو • نهان : گيزلى • چاك : ييرتيق • شرمسار : اوتانغيج
إستوار : محكم ، متين •

آچيقلاما :

(١) اى فلك ، ايسته‌ديگيم گيبى دونوب داورانمادين • بن ، گول ايستر ايكن ، سن ديكانه طوتوشدوردون •

(٢) حياتيم بويونجا بير گون اولسون بيله ايسته‌ديگيم گيبى دونمه‌دين • دوندوكجـه بنا ظلم ايتمه‌يى كنـدينه شـعار ايدينديـن •

(٣) بنا حقارت ايتمكده نه مقصـدين واردير ، بيلميوروم • خلق يانيندا صايغيلى اولان بنى ، ذليل ورسوا ايتدين •

(٤) ئونجه‌لرى اويله اومود ايدييوردوم كى بنده‌كى محنت بناسينى بير گون نشـئه ايله دولدوراسين ، أما سـن بو بنايى داهادا محكم ومتين ايتدين •

(٥) ظلم أليله ، صـبر پرده‌مى پارچالادين ، خلقدان گيزلـى طوتدوغوم درديمى آچيغا ووردون •

(٦) وفـا يولونـدا جانيمى فـدا قيلماق فرصتينى ويرمه‌دين طوتدوغوم درديمى آچيغا ووردون •

(٧) فضولى : آنلاشيلان ، فلكين بو خويونو اييجـه بيلميش اولدوغونداندور كى بو دنيانين وارينى يوق صايميشسين •

- ۱۲ -

مجنون :

(۱) نیچون اول شمع کافور اوزره گلگون مشکبار ایتمز
یازوب بیر رقعه بین لطفه بیزی امید وار ایتمز

(۲) بنیمله دوست لطفین آز ایدوب چوق طعن ایدەر دوشمان
نیچون لطف ایلیوب دوشمانلاری بیر شرمسار ایتمز

(۳) گل ای گوز ، یار خطین نامەده هوس قیلما
کی خطی نامه دفعی دردی هجری خطی یار ایتمز

(٤) کبوتردەن اوماردیم نامەسین گور ضعفی طالع کیم
گوروب آهم اودون بندەن یانا اول هم گذار ایتمز

(٥) فضولی نامەئی دلدار بیر تعویذەدیر گویا
کیم آنسیز خسته دللر خاطری بیر دەم قرار ایتمز

سوزجوکلر :

کافور : اوزاق دوغودا یتیشەن ، حکیملیکده قوللانیلان ، بیاض و یاری صایدام و چوق عطرلی بیر مادەدیر • مشك : مسك ، سیاهلیق ، مرکب • شرمسار : محجوب • نامه : مکتوب • هوس : آرزو • خطیِ یار : سیوگیلینین یوزونده ینی گورونن اینجەجیك تویلر • خطی نامه : مکتوبون یازیسی • کبوتر :

گوورچین • گذار : یول طوتماق • تعویذه : دفع ضرر ایچین قوللانیلان دعا • آنسیز : اوسیز •

آچیقلاما :

(۱) ندەن او موم گیبی ایشیق صاچان گوزەل ، کافور اوزەرینه — بیاض کاغددەن کنایه — آللیق صاچاراق بیزه بیر مکتوب یازماز • • ندەن سیوگیلی یار ، بویله بیر مکتوب گوندرمکله بیزی بین لطف اومیدینه دوشورمز •

(۲) دوست لطفینی بندەن آز ایتدیگیندەن ، دوشمان بنی چوق قینییور • او حالدا ندەن دوست لطف ایدیوب ده دوشمانلاری اوتاتمییور •

(۳) یار یوزونو ، مکتوبین ستونلری آراسیندا گورمك هواسینا دوشمه ، ای گوز ، مکتوب ستونلری یارین یوزونده ینی یتیشەن اینجەجیك تویلردەن آیریلماق دردینی گیدەره بیلمز •

(٤) گوورچینلردەن بنا مکتوبونو گتیرەجکلرینی اوماردیم • نه یازیق کی طالعسزلیگیمدەن گوورچینلر ، آه آتشیمی گورونجه بندەن اوزاق دوشدو •

(٥) ای فضولی ؛ یار مکتوبو ئویله بیر دعا نسخەسیدیر کی گونلو خسته انسانلار (عاشقلار) بو نسخه اولمادان بیر لحظه یرلرینده قرار ایدەمزلر ، راحت بولامازلار •••

مجنون :

(١) عاشـــق اولدور کیـــم قیلور جانین فـــدا جانانینـــا
میلـــی جـــانان ایتمه‌سون هر کیم کی قیمز جانینا
(٢) جانینی جـــانانا ویرمکدور کمـــالی عاشـــقین
ویرمیه‌ن جـــان اعتراف ایتمـــك گـــره‌ك نقصـــانینا
(٣) وصل أیـــامی ویروب جـــانانا جـــان راحت بـــولان
یکـــدور آندان کیم صـــالیر جانین غمـــی هجرانینا
(٤) عشـــق رســـمین عاشق ئوگره‌نمك گره‌ك پروانه‌ده‌ن
کیم یانـــار گوردیکده شـــمعین آتشـــی سوزانینا
(٥) فانی اول عشـــق ایچره کیم بنزه‌ر فناســـی عاشقین
فیضـــی جاوید ایله «خضر»ین چشمه‌ئی حیوانینـــا
(٦) عشق دردینین دواســـی قابلـــی درمـــان دگیـــل
ترکـــی جـــان درلـــر بو دردین معتبـــر درمانینـــا
(٧) هیچکیم جانان ایچون جان ویرمگه لاف ایتمه‌سون
کیم گلوبدور بو صفت آنجـــاق فضـــولی شـــانینا

سوزجوکلر :ـ

جان : روح • جانان : سیوگیلی • میل ایتمك : گونـــول ویرمك • یکدور : داها ایدیر • ســـوزان : یاقیجی • جاوید : ئولومسوزلوك • فیض : بوللوق • چشمه : بـــولاق • خضر : حضرت «خدر» علیه السلام •

آچیقلاما :ـ

(١) گرچك عاشق ، او عاشقدیر کی جـــالینی سیوگیلیســـینه قوربان ویریر • جانینـــا قییمه‌ین کیمســـه ، سیوگیلی یه گونول ویرمه‌سین •
(٢) عاشقین کمالـــه ایرمه‌سی ، جـــانینی معشـــوقه‌سینه فـــدا ایتمه‌کده‌دیر • بو یولدا جان ویرمیه‌ن ، نقصانلیغینا إعتراف ایتمه‌لیدیر •
(٣) جـــانی آیریلیق دردینـــه دوشورمك یرینه ، قاووشـــماق گونلرینـــده اونو ســـیوگیلی یه ویریب دینلتمه‌ك داهـــا یخشیدیر •
(٤) عاشـــق اولان ، عشـــقین یول و اوصولـــونو کله‌بکده‌ن ئوگره‌نمه‌لیدیر • کله‌بك مومو گوردوکده ، جانینی اونون آتشینه یاقار ••
(٥) سن عشق ایچینده یوق اولمایا یاق ، زیرا عاشقین عشـــقده یوق اولماسی ، ئولومسوزلوك فیضی ایله خضرـــین حیات پینارینا بنزه‌ر •
(٦) عشـــق دردینه عـــلاج بولماق امکانسیزدیر • عشـــقین ان اولوملو علاجی جاندان واز گیچمه‌کدیر ده‌رلر •
(٧) هیچ بیر کیمسه جانینی سیوگیلی‌یه قـــوربان ویرمکده‌ن ســـوز ایتمه‌سین • چونکـــو بـــو صفت آنجاق وآنجـــاق فضولی‌یه مخصوصدور •••

- ١٤ -

مجنون :

(١) آه کیم بیر دەم فلك رأیمجه دوران ایتمەدی
وصل درمانیله دفعی دردی هجران ایتمەدی

(٢) یاردان بین دردی دل چکدیم ، بو هم بیر درد کیم
بیلدی بین دردی دلیم ، بیر درده درمان ایتمەدی

(٣) وادیٔی غربتده جان ویردیم بنی اول شاه حسن
بیر گیجه خوانی وصالی اوزره مهمان ایتمەدی

(٤) دوستلار ، چاك گریبانیم گوروب عیب ایلمن
اول گولو کیم گوردو کیم چاکی گریبان ایتمەدی

(٥) فقر ملکون طوت گر ایسترسین کمالی سلطنت
کیم بو ملکون فتحینی فغفورو خاقان ایتمەدی

(٦) تیغی بیداد ایله هردەم قانیمی دوکمك نەدیر ؟
ای فلك هر کیم دەم اوردو عشقدەن قان ایتمەدی

(٧) عهدو پیمان ایتدی یاریم کیم سنا یاریم ولی
یارلیق وقتی وفایی عهدو پیمان ایتمەدی

(٨) عقل میدانینی زندانی بلا بیلمز هنوز
کیم کی بیر مدت جنون ملکونو سیران ایتمەدی

(٩) سری عشقین ایتمەدی آنجاق فضولی آشکار
بو مبارك ایشی هر کیم ایتدی پنهان ایتمەدی

سوزجوکلر :

دردی دل : گونول دردی • وادی : دره • شاه حسن : گوزەللیك سلطانی • خوان : صوفرا • تیغ : قلیج ، خنچر ، سونگو ، پیچاق و أمثالی • تیغی بیداد : ظلم قلیجی • سیران ایتمك : گزمەك •

آچیقلاما :

(١) أیواه : بو فلك بیر آن اولسوندا ، ایستەگیمجه دونمەدی• بنی یارا قاووشدوروب ، آیریلیق دردینه علاج ایتمه •

(٢) بن سیوگیلی دەن بین گونول دردی چکدیم • بین دردیمی بیلیب بیرینه اولسون درمان ایتمەمەسیده بنا باشقا بیر درددیر •

(٣) غربت دیاریندا جان ویردیم ، او گوزەللیك سلطانی ، قاووشماق صوفراسینا بیر گون اولسون بیله بنی مسافر قبول ایتمەدی •

(٤) ای دوستلار : یاقامی بیرتیق گوردوکده بنی قینامایینیز • کیم وار او گول یوزلو گوزەلی گوردوکده یاقاسینی بیرتمادی •

(٥) سلطانليغين كماله ايرمه‌سينی ايسترسه‌ن اگر زهد
و قناعت يولونو طوت •• بو بير شهردير كی نه چين قرالی
نه ده توركستان خانی طرفنده‌ن فتح ايديلدی •

(٦) ای فلك ، نده‌ن عدالتسيزليك قليجی ايله دورمادان قانيمی
دوكويورسون • يوقسا هر كيم عشقده‌ن سوز ايتدی قان
ايتميش اولمادی •

(٧) سيوگيليم ، سنينيم ديه سوز ويردی بنا ، يمين ايتدی•
نه يازيق كی وقتی گلديكده سوزونو يرينه گتيرمه‌دی •

(٨) چيلغينليق چوللرينده بير زمان گزوب دولاشمايان ، عقلين
بير فلاكت محبوسخانه‌سی اولدوغونو بيلمز اولور •

(٩) عشقين سرينی گيزلی طوتا بيله‌ن ساده‌جه فضولی‌دير •
بو مبارك ايشه هپ گريشه‌نلر ، بو ايشين سرينی طوتا
بيلمه‌ديلر •••

- ١٥ -

ليلی :

(١) آچمادی گونلوم فلك تا باغريمی قان ايتمه‌دی
قيلمادی خرم بنی تا زارو گريان ايتمه‌دی

(٢) ايلدی بيداد ايله يوز پاره پرخون گونلومو
بو چمنده گونلومو بير لحظه خندان ايتمه‌دی

(٣) شكر كيم ويردی فلك كاميم بنی نوميد ايديب
شيوه‌ئی مهرو محبتده‌ن پشيمان ايتمه‌دی

(٤) صبر يوقدور مردم‌ی عالمده ورنه روزگار
قانغی مشكلدير كی تدريجيله آسان ايتمه‌دی

(٥) عشق سيوداسيندا سود ايتمه‌ديم متاع وصل دوست
ای فضولی ، جان ويره‌ن جانانه نقصان ايتمه‌دی

سوزجوكلر :ـ

خرم : موطلو • زار : آغلار • بيداد : ظلم • پر : دولو •
خون : قان • خندان : گولر • كام : مداد ، نياز • نوميد :
اوميدسيز • شيوه: گوزلره مخصوص ناز و أدا و گريشمه •
مهر : محبت • مردم : گوزبه‌گی ، إنسان • قانغی : هانگی •
مشكل : گوجلوك • تدريجيله : آديم آديم • آسان : قولاي •
سود : فائده •

آچیقلاما :

(١) فلك باغریمی قان ایتمه‌ینجه ، گوئلومو شـاد ایتمه‌دی . بنی زاری زاری آغلاتمادان مسعود ایتمه‌دی .
(٢) قان کسیلمیش گوئلومو ظلم ایله یوز پارچا قیلدی . بو چمنده گوئلومو بیر آن بیله گولدورمه‌دی .
(٣) تانری یه شکر اولســون کی فلك مرادیـم ویروب ، بنی اومیدسیزلیگه دوشورمیه‌ره‌ك ، وفـا ومحبت یولونـدا پشیمان ایتمه‌دی .
(٤) بو عالمیٔ إنسانلاریندا نه صـبر وار نه تحمل . یوقسـا هانگی مشکل واردیر کی زمانلا چوزولمه‌دی .
(٥) عشـق بازاریـنـدا یارا قاووشما متاعنی قازانامادیم . ای فضولی ، بونا رغما ، بینه ده جانینی جانانینا ویره‌ن کیشی، زیان ایتمیش صاییلماز ...

-١٦-

مجنون :

(١) ئویله سرمسـتم کی إدراك ایتمـزه‌م دنیـا نه‌دیر
بن کیمیم ، سـاقی اولان کیمدیر ، می‌ـو صهبا نه‌دیر
(٢) گرچه جانانداں دلـی شـیدا ایچون کام ایسترم
صورسا جانان بیلمزه‌م کامـی دلـی شـیدا نه‌دیر
(٣) وصلده‌ن چوق عاشـقی مستغنی ایلـر بیر وصـال
عاشـقا معشـوقده‌ن هـرده‌م بو إسـتغنا نـه‌دیر
(٤) حکمتـی دنیـا وما فیها بیلن عـارف دگیـل
عـارف اولـدور بیلمیـه دنیـا وما فیهـا نـه‌دیر
(٥) آه فریـادین فضـولی اینجیدوبدور عـالمی
گر بلاییٔ عشق ایله خوشـنود ایسـن غـوغا نه‌دیر

سوزجوکلر :

سرمست : پك سرخوش اولان . می‌وصهبا : صاف شراب. شیدا : دلی ، مجنون . کام : نیاز ، مراد . وصل : قاووشـما. وصال : بولوشما . مستغنی : أصلا محتاج اولمایان . عـارف : بیلیجی . خوشنود : موطلو . غوغا : گورولتو .

آچیقلاما :

(۱) بن ئویله باشی دونموش بیر سرخوشوم کی دنیانین نه اولدوغونو بیلمیپوروم ••• بن کیمیم ؟ ساقی اولان کیمدیر ؟ شراب و باده نه‌دیر ؟ اونودا بیلمیپوروم •••

(۲) بو دلی گونول ایچین سیوگیلیده‌ن نیاز دیلیپورسامدا ، سیوگیلی ، بنا نیازیمین نه اولدوغونو صورسا ، اونودا بیلمیپوروم •••

(۳) عاشق (إلهی عاشق) معنی عالمیندا بولوشما نعمتینه نائل اولورسا ، ماده عالمینده قاووشمایا آصلا احتیاجی قالماز •

(٤) دنیا وایچینده‌کیلرین حکمتینی بیلن عارف دگیل • عارف: دنیا وایچینده‌کیلری بیلمیه‌ندیر • (إلهی عشق ایچینده‌ن گیچه‌نی قصد ایدییور) •

(٥) فضولی : سنین آه أفغانین عالمی اینجیدیبدیر • اگر سن عشق بلاسیله موطلو ایسن ، نه‌ده‌ن بو قده‌ر گورولتو یاپییورسون •••

— ۱۷ —

لیلی :

(۱) ای قیلان شیدا بنی بنده‌ن بو استغنا نه‌دیر
نیشی صورمازسین کی احوالی دلی شیدا نه‌دیر

(۲) گر بنا خلق ایچره پروا قیلمادین معذورسین
بویله تنهالیقدا قیلمزسین بنا پروا نه‌دیر

(۳) سهلدیر گر بیلمه‌یوب حالیم ترحم قیلماماق
حالیمی بیلمه‌ك ترحم قیلماماق عمدانه‌دیر

(٤) گول تماشاسیندا ده‌رلر بلبین غوغالرین
چون گولو گوردوکده گولمز بیلمزیم غوغا نه‌دیر

(٥) اول پری مطلق من رسوایا قیلمز إلتفات
ای فضولی ، بیلمزیم جرمی من رسوا نه‌دیر

سوزجوکلر :

شیدا : دلی ، مجنون • إستغنا : آل چکمه‌ك ، احتیاج دویماماق • پروا : قورقو ، وسوسه • تنهالیق : یالنیزلیق • عمدانه : بیله‌ره‌ك ، یاپماق • پری : ملك • جرم : گوناه ، صوچ•

آچیقلاما :

(۱) ای بنی دلی یه دوندرەن گوزەل : بندەن یوز چیویردیگین ندەندیر ؟ بو دلی گونلومون ندەن حالینی صورمازسین ؟

(۲) خلق آراسیندا بنی گوروب آلدیرمادیغیندا حقلیسین . بو گیبی بیز بیزه ایکن ، بویله چکینمەیشین ندەندیر ؟

(۳) حالیمدان خبرسیزکن رحم ایتمەمکده حقلی اولا بیلیرسین. أما حالیمی بیلوب بنا مرحمت ایتمه یشینه نه دیمەلی .

(٤) بلبلین فریاد ایتدیگی گول ایچیندیر دەرلرـپکی ، گولو گوردوگو حالدا یینەده یوزو گولەیـوب فریاد و فغـانا دوام ایدیشی ندەندیر ؟

(٥) ای فضولی : بن رسوانین صوچو نەدیر کی او پری یوزلو گوزەل هیچ بیر زمان بن رسـوایا لطف ایدوب ایلگـی گوسترمز ؟..

-۱۸-

مجنون :

(۱) خیالیله تسـللیدیر گونول میلـی وصـال ایتمـز
گونولدەن طشـرە بیر یار اولدوغون عاشق خیال ایتمز

(۲) حقیقی عشـق چون مستوجبـی نقصان دگیل مطلق
ئوزین اهلـی حقیقت والەـی حسنو جمـال ایتمز

(۳) کمالـی عشـقه طالب محترزدیر حسـن صورتدەن
کی قیدـی حسنـی صورت عاشقی صاحب کمال ایتمز

(٤) دلیلـی جهلدیر عشـق أهلینه صورت پرەست اولماق
کی عـاقل افتراقی ممکـن ایله إتصـال ایتمز

(٥) گونولده دوست تمکین بولسا اولمـاز گوزده جولانی
محبت ثابت اولسـا ئوز یریـندەن إنتقـال ایتمـز

(٦) سواد ماسیوادان لوحـی دل خـالی گرەك دائـم
موحد صفحەئی ادراکا نقشـی خطـو خـال ایتمز

(۷) إرادت ضـایع ایتمز أهـل معنی صـورته هـر گیـز
حقیقت جوهـرین وجدـی مجـازا پایمـال ایتمـز

(۸) مقیـد اولمـاز أهلـی صورتین رنگینه حـال أهلی
فضـولی کیـم مقیدور مگـر إدراك حـال ایتمـز

سوزجوكلر :ـــ

میل ایتمەك : هوس ایتمەك • وصال : بولوشما • حقیقی: گرچك • واله : سرسم • حسن صورت : یوز گوزەللیگی (دیش گوزەللیك) • محترز : صاقینان • كمال عشق : عشقینْ ان یوكسك مرتبەسی • إنتقال : طاشینماق • سواد : قسم اعظم ، ان بویوك بولوم • خالی : بوش • أهل معنی : أرەنلر • وجد : آتشلی سیوگی • پایمال : ذلیل • حال أهلی : جذبەلیلر •••

آچیقلاما :ـــ

(۱) سیوگیلینین خیالی ایله تسللی بولموش اولان گونول ، اونونلا بولوشمایا هوس ایتمز • دوغرو عاشق ، گونول دیشیندا بیر یارین وار اولدوغونو آصلا خیال ایتمز •

(۲) گرچك بیر عشق هیچ بیر زمان صاحبنه نقصانلیق گتیرمز• كندینی (حقیقت أهلی) یعنی مطلق گرچگه قاووشموش گورەن كیمسه إنسانی حسن و جماله كندینی قاپتیرماز •

(۳) یوجه عشقه راغب اولان كیمسه ، إنسان گوزەللیگینه قارشی چكینگن اولور • زیرا یوز گوزەللیگینه باغلیلق ، عاشقی كمال مرتبەسینه ایرمكدەن آلی قویار •

(٤) چهره گوزەللیگینه تاپماق ، عشق أهلی ایچین جهالت گوسترگەسیدیر • إدراكلی اولان كیمسه ، آیریلماسی ممكن اولان بیر شیله آرا قورماز •

(٥) دوست گونولده یر طوتدوغو زمان گوز ئونونده دولاشماسی گرەكمز • محبت كوكلو ایسه یریندەن طاشیناماز •

(٦) گونول آیناسی ، «سیوگیلی»دەن غیری نسنەلر لكەسیندەن دائما آری اولماق گرەك • موحد انسان (یعنی بیرەیجی) ادراك صحیفەسینده بشری خط و خال رسمی چیزمز • (انسانی عشقه بوش ویریر) •

(٧) معنی عالمینه گیرەنلر ، صورته باغلانمازلار • حقیقت جوهرینی مجاز سیوداسیله دگەردەن دوشورمزلر •

(٨) إلهي عشق أربابی اولانلار ، صورت صاحبلرینین بشری جمالینا باغلی اولمازلار • فضولی ، صورته باغلی اولدوغو ایچین ، او حالی ادراك ایتمەمیشدیر • (أرەنلرین وارمیش اولدوقلاری مقاما وارابیلمەمیشدیر) •

- ۱۹ -

لیلی :ـــ

(۱) نه دلبر کیم دمادەم عاشقا عرض جمال ایتمز
قالور ناقص ، بولوب فیضی نظر ، کسبی کمال ایتمز
(۲) دگیل جذب ایتمیەن عشاقی معشوق اولماغا قابل
نه حاصل حسنی صورتدەنکی جذبی أهل حال ایتمز
(۳) گرەك رخسارەئی معشوق مخفی غیر « عارف » دان
کی عارف اولمایان ادراکی صنعی ذوالجلال ایتمز
(٤) هوایی وصلدور کیم خوبلار وصلینا طالبدیر
وەگر عشقی کامل فرقی هجرانو وصال ایتمز
(٥) اولان نقد حیاتین عاشقین معشوقه صرف ایلر
بو ظلمی آه اگر معشوقینا عاشق حلال ایتمز
(٦) مجاز أهلینه خوبلر جلوەئی ناز ایلسولر کیم
ئوزین أهلی حقیقت مبتلایی خطو خال ایتمز
(۷) فضولی عالمی صورتده سرگردان گزور زاهد
زهی غافل بو سیودانین سر أنجامین خیال ایتمز

سوزجوکلر :

دلبر : گونول آلیجی گوزەل • دمادەم : آراصیرا • عرض : گوسترمك • فیض : بوللوق • نظر : باقیش • کسب : قازانساق ، ألده ایتمەك • جذب ایتمەك : چکمەك • رخسار : چهره • وەگەرنه : حالبوکی • مخفی : صاقلی • عارف : بیلیجی • هجران : آیریلیق • وصال: بو لوشماق • جلوه : ناز • سر گردان: باشی دونموش • زهی : عجب • سرأنجام : نتیجه •

آچیقلاما :ـــ

(۱) هانگی گوزەلدیر کی ، آراصیرا جمالنی عاشقینا کوسترمز • بو حالدا «فیضی نظر» دەن محروم قالیر ، عشقیندا کماله ایرمز •
(۲) عاشقلاری سیودا زنجیرلریله ئوزونه باغلایا بیلمیەن گوزەل ، معشوق ایدینیلمیه لایق دگیل • ذاتا « حال أهلینی » ئوزونه باغلایا بیلمیەن بیر یاناقدا ، هیچ بیر فایده یوقدور •
(۳) معشوقەنین یاناغی ، عارف اولمایانلاردان صاقلی طوتولمالیدیر • چونکو عارف اولمایان «الله ذو الجلال»ین صنعتیندەکی إبداعی قاورایاماز •
(٤) گوزەللر قاووشما آرزولاری اولان کیمسەلر ، قاووشماق هوەسلیسیدیرلر • حالبوکی عشقده کامل اولان ، قاووشماقلا آیریلیق آراسیندا هر هانگی بیر فرق گورەمز • (عشقینده دوام ایدر) •

(٥) عاشق حیاتینین بوتون وارلیغینی ، معشوقه‌سینه خارجار •
آه اگر عاشق ، بو ظلمو معشوقه‌سینه حلال ایتمزسه !
(او زمان حال چوق فنا اولور) •

(٦) گوزه‌للر نازلارینی « حقیقت أهلی » اولمایاقلارا
گوسترسینلر • چونکو ، ئوزونو ، حقیقت أهلی صانان
گونلونو یوزده‌کی اینجه‌جیك تویلر و سیاه خالا مبتلا
ایتمز •

(٧) فضولی ، زاهد ماده عالمینده باشی دولموش اولاراق
گزه‌ر • او پك غافلدیر ، طوتولدوغو سیودانیڭ نه
صونوچلار گتیره‌جگینی دوشونمز •••

مجنون :

(١) بیز جهان معموره‌سین معنیده ویران بیلمیشوز
عافیت گنجین بو ویران ایچره ، پنهان بیلمیشوز

(٢) گر ئوزون دانا بیلور تقلید ایله صورت پره‌ست
عالمی تحقیقده بیز آنی نادان بیلمیشوز

(٣) بیخبرلر شربتی راحت بیلورلر باده‌یی
بیز حکیمی وقتیز آنی توکموشوز قان بیلمیشوز

(٤) بیلمیشوز کیم ملکی عالم کیمسه‌یه قیلمز وفا
اول زماندان کیم آنی ملکی سلیمان بیلمیشوز

(٥) آیرو بیلمیشسین فضولی مسجدی میخانه‌دەن
سهو ایمیش ، اول کیم سنی ، بیز أهلی عرفان بیلمیشوز

سوزجوکلر :ـ

معنیده : حقیقتده ، حقیقت عالمینده • گنج : خزینله •
پنهان : گیزلی • دانا : اوصلو ، بیلگین • صورت پره‌ست :
چهره‌یه (ماده) یه تاپان • نادان : جاهل ، بیلگیسیز • بیخبر :
خبرسیز • میخانه : بورادا (تکیه) آنلامینا گله‌ن تصوفی بیر
تریمدیر • عرفان : حال ، إلهام و شك پرده‌سینیڭ ئوته‌سینه

گیچمکله ألـده ایدیلن (حقیقتلر بیلکیسی)دیر • أهـل عرفـان ایسه بو یوللا بو چشید بیلگی‌یی ألده ایده‌ندیر •

آچیقلاما :

(۱) بیز بو ئه‌وره‌نین معمـوره‌سینی ، معنـا عالمینده ویـران طانیمیشیز • بو ویـران ایچینـده ، عافیـتو دینلنمـه خزینه‌سینی صاقلی طوتموشوز •

(۲) مادی گوزه‌للیگه تاپـان ، اوصلاری تقلیـد ایتمکلـه کندیسینی اوصلو وأرمیش گوروبورسا ، بیز اونو حقیقت عالمینده بیلگیسیز و جاهل بیلمیشیز •

(۳) خبرسیزلر ، باده ایچمـه‌یی بیر تورلـو راحتلیق شـربتی صانییورلار • حالبوکی ، بیزلر ، چاغین بیلگینلری اولاراق ، او باده یی قان بیلیب دوکموشوز •

(٤) بیز بـو دنیـانین (حضرت سـلیمانه) ملك اولدوغـونو طانیدیغمیز گونده‌ن بـری ، کیمسـه‌یه وفـا گوسـتریر اولمادیغنی ده بیلمیشیز •

(٥) ای فضولی ، سن مسـجد ایله میخـانه‌یی بیر بیرینـده‌ن آیری شـیلر صایمیشسـین او حالـدا بیز سنی عرفـان أهلینده‌ن صایماقلا نه‌قدر یانیلمیشیز مگر !

لیلی :

(۱) بو عـالم کیم گونول قیدین چکه‌رسین محنتـو غمـدیر
فنـا سرمنزلین سـیر ایلـه کیم بو خوشـجا عـالمـدیر
(۲) آنوب تنهـالیغی قبر ایچـره نفرت ایتمـه آندان کیـم
طریقـی أنسی طوت کیم ، هر آووج طوبراق بیر آدمدیر
(۳) دگیل محکـم جهـان ملکنـده هـر بنیـاد کیم قیلسان
بقـا ملکنده طـوت منـزل کیم أول بنیـاد محکمـدیر
(٤) أجل آلایشـی خوفـی خطرده‌ن قـورتاریـر نفسـی
بو جوهـر کیمیایی نفسه بـیر إکسـیر أعظمـدیر
(٥) کمالـی عشـق انسان موت ایله‌ندیر رامـی حکمتـده
بلی مجری قیـلان حکمین مثالین نقشـی خـاتمدیر
(٦) بهـار أیـامی گیرسـن لاله زارا ، خـاکـی أجزاسین
محضر گورمـه کیم هـر ذره بیر جـامیله بیر جمـدیر
(۷) أسـیری تقـدیر أهل جهـان بیلمـز فنـا قـدرین
فضولی : ترکـی تجریـدی سـنا آنجـاق مسلمدیر •

سوزجوکلر :

قید : باغ ، بند • سرمنزل : باش قونـاق • آنوب : یـاد

ایدیب • تنهالیق : یالنیزلیق • بنیاد : یاپی • آلایش : بولاشیقلیق • خوف : قورقو • موت : ئولوم • حکمت : بیلگەلیك • راه : یول • لالەزار : لاله باغچەسی • خاك : طوپراق • جام : طاس ، باده • جم : جمشید •

آچیقلاما :ـ

(۱) ای گونول : کندینی سیوداسینا باغلادیغین بو عالم ، فلاکت و صیقینتی دنیاسیدیر • یوق اولما دنیاسینین باش دوراغی و یا قوناغی اولان مزاریستانی سیر ایله کی بو آزچوق خوش بیر عالمدیر •

(۲) مزاردا یالنیزلیغی یاد ایدرەك اوندان قاچینما • اونا ایصینماق یولونو طوت ، چونکو اونون هر بیر آووج طوپراغی بیر إنساندیر •

(۳) دنیادا یاپاجاغین هر هانگی بیر یاپی ، محکم و دایانیقلی دگیلدیر • چالیش ، ئولومسوزلوك عالمیندا کندینه بیر قوناق طوت••اونون یاپیسی آنجاق محکمدیر متیندیر •

(٤) ئولومدور ، إنسانی قورقو و أندیشەلردەن قورتاران • بو جوهر ، نفس کیمیاسی ایچین ان بویوك بیر إکسیردیر[۱] •

(٥) إنسان اوغلونون ، عشقده کماله یوکسلمەسی ، بیلگەلیك و حکمت یولونده ئولمەکدیر • اونون حکمو حضرت سلیمانین یوزوگوندەکی ناقیشین حکمو گیبی ، گری دوندەریلمز •

(٦) بهاردا ، لاله باغچەسینه گیردیکده ، اونو دگەرسیز طوپراق صانما • اونون هر ذرەسی بیر قدح و بیر جمشیددیر •

(۷) دنیا سیوداسینا طوتولانلار ، هوای نفسه محکومدورلر • اونلار یوق اولمانین (معنوی محبت یولوندا فانی اولمانین قیمت و دگەرینی بیلمزلر) • فضولی : بو یولدا یورومك آنجاق سنا ویریلمیشدیر (عشق یولوندا ویا عشقی إلهی یولوندا جان ویرمك آنلامیندادیر) •

(۱) إکسیر : شکرلی و قوقولو روح و کیمیا • اسکی اینانجا گوره ، إکسیر ، بوتون معدنلری آلتینا دونوشدورمك و توم خستەلیکلری دفع ایتمك یتنەکی اولان بیر مادەدیر •

-۲۲-

مجنون :

(۱) یاندی جانیم هجر ایله وصل‌ـی رخ‌ـی یار ایسترم
دردمنـدی‌ـی فرقتم درمـان دیدار ایسترم

(۲) بلبل‌ـی زارم دگیل بیهوده أفغـان ایتدیگیم
قالمیشـام نالان قفس قیدینده گولـزار ایسـترم

(۳) دهـر بازارینـدا کاسـددیر متاع‌ـی همتیم
بو متـاعی صاتماغـا بـیر ئوزگـه بازار ایسـترم

(٤) فـانی اولمـاق ایسـترم یعنی بلایی دهردەن
راحتـی جسـم ضعیفـو جانـو أفکار ایسترم

(٥) نـولا گر قیلسـام شب‌ـی هجـران تمنایی أجل
نیله‌ییم چوقدور غمیم دفعینـه غمخـوار ایسـترم

(٦) چون بقـا بزمنـدەدیر دلـدار من هم دورمـازام
بو فنـا دیرینده بزم‌ـی وصل‌ـی دلدار ایسـترم

(۷) ای فضولی ایسـتەمز کیمسـه رضاسیله فنـا
بن کی بوندان ئوزگه بیلمەم چار ناچار ایسـترم

سوزجوکلر :

هجر : آیریلیق • رخ : یاناق • دردمند : دردە طوتولموش اولان • فرقت : آیریلیق • دیدار : گورمـك • زار : آغـلار •

بیهوده: بوشونا • نالان : فریاد ایدەن • گولزار: گول باغچه‌سی• کاسد : رواجسیز • متاع : أشـیا ، مال • ئوزگه : باشـقا • شب : گیجه • أجل : ئولـوم دەمی • غمخوار : غـم یه‌ییجی ، غم آلان • بزم : ضیافت •

آچیقلاما :

(۱) آیریلیـق آتشـینه ، یانـدی جـانیم ، قاووشـماق ایستیوروم • بن آیریلیق خسته‌سییم ، درمانیم ، علاجیـم قاووشماقدادیر •

(۲) فریاد ایتمکده اولان بیر بلبـلم بن • فریـاد و أفغـانیم بوشونا دگیل • بن قفس بندلرینده اینلیه اینلیه قالمیشیم • گول باغچه‌سی ایستیوروم •

(۳) زمانین (چاغین) بازاریندا رواجسیزدیر صنعتیم • بو صنعتی صاتماق ایچین باشـقا بیر بازار ایستیوروم •

(٤) زمانین دردیندەن قورتولمام ایچین ، یوق اولماق ایستیوروم• یعنی بو ضعیف دوشن تنیمی ، روحومو و باشیمی دینلتمه‌ك ایستیوروم •

(٥) نه اولور ، اگەر بن آیریلیـق گیجه سینده کندیمه ئولوم دیلرسـم • ألدەن نه گلیر ؟ تحمل قالمـادی بنده ، غمیـم أولدوقچا چوق ، أما غم گیدەرەنیم یوقدور •

(٦) سـیوگیلی ، یوکـون ، (دار البقـاء) اولان آخـرتین ضیافتینده‌دیر • آرتیق ، بن ده بو (دار الفناء) دنیلن فانی

دنیادا دورمویاجاغیم ، سیوگیلینین ضیافتینه قاووشماق ایستیوروم •

(۷) ای فضولی : کیمسه ، ئوزونه ، ئوز رضاسیله ئولوم (یوق اولما) ایسته‌مز • بن ایسه‌م باشقا بیلدیگیم یوقدور ، ایستر ایسته‌مز ، یوق اولماق ایستیوروم •••

شرح غزليات الشاعر
فضولي البغدادي
في ملحمة ليلى ومجنون

عبدالعزيز سمين بياتلى